

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre	28 kor.	— fill.
Félévre	14	—
Negyedévre	7	—
Egy óra	—	40
Egyes szám	—	3 fill.
Vidéken	—	10

PESTI NAPLÓ

Apró hirdetések ára:
Egy szó 4 fillér,
vastagabb betűvel 8 fillér.

Hirdetések petit számítással,
díjszabás szerint.

Megjelenik minden nap, ünnepek
és vasárnap után is.

Budapest, 1902.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI., Andrassy-út 27.

Szerda, december 31.

Kérjük azokat a tisztelt vidéki előfizetőinket, kiknek előfizetése decemb. 31-én lejár, hogy előfizetésüket az illető postahivatalnál sziveskedjenek minél előbb megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne legyen.

Fölösleges emberek.

Budapest, december 30.

(S. J.) «Őszinte ember annak cáfolatába sem bocsátkozhatik, hogy a magyar ipar érdekeinek a külön vámtérület felelne meg legjobban.» Ezt válaszolja nekünk a «Hazánk» mai számában Buday Barna, figyelemreméltó tárgyilagossággal írt cikk keretében. Sok egyéb érdekes és választ igénylő fejtegetései közül csak egy különösen fontos és mindnyájunkat érdeklő kérdését választottam ki e cikk vezérfonalául. «Mit csináljon a nemzeti ipar megmentéséhez szükséges korszak alatt a gazda, ki az osztrák piac szabad forgalmából kizárattván, egy bizonyos ideig olcsóbban lesz kénytelen eladni terményét és drágábban lesz kénytelen beszerezni ipari szükségleteit?»

Ez az a vészterhes és a közre nézve jogos nagy kétely, amelyvel általában «ugrás a sötétbe» címen preparálta a közvéleményt a közelmúlt

évtizedek közösügyes iránya, sajtója és rosszul informált vagy befolyásolt politikája.

De Buday Barna sokkal képzetesebb közgazdász, semhogy az e kérdésben rejülő ellentmondást észre ne venné. Mert ha a magyar gazda, az új sorompó folytán, az osztrák ipari termékeket drágábban lesz kénytelen beszerezni, akkor — beismeri a cikkíró — a beviteli vámokat rendszerint a fogyasztó viseli. Mint ahogy ezt az egész világon a statisztika és a tapasztalat igazolja. Hanem akkor az is világos, hogy a magyar kenyérre és húsról kivetendő vámokat is az osztrák fogyasztó zsebe fogja megsínyleni. És ez is volt a németországi szocialisták elkeseredett és sajnos, meddő küzdelmének indító oka a germán gabona- és húsvámok felemelése ellen.

Mi tehát e kérdést inkább a «Hazánk» politikai irányának és az agrár érdekeknek kettőzött skrupulózus védelmi pajzsának néztük. De engedje meg nekünk Buday Barna, hogy mi is ugyanolyan gondal, szeretettel és éberséggel vegyük fontolóra hazai mezőgazdaságunk, országos létkérdésünk érdekeit, mintha jómagunk is kizárólagosan az agrár felfogások zászlaja alatt küzdenénk.

Nem elegendő biztosítéknak tekintjük hát 800 milliós kivitelünk új árképződésének e százados tapasztalatokat. Olybá vesszük, mintha nálunk a lyoni selyem, a havannabéli szivar és a kínai tea nem a teljes vámtétel erejéig drágult volna meg.

És azért van országunknak még kétrendbeli más kauléja is agrikultúránk megóvására. Az összes fuvarozási eszközök hazánkban az állam egyenes fenhatósága alatt állanak. A magyar állam vasutai Temesvártól a brucki, vagy marcheggi határállomásig és ugyancsak Budapeستől a fiumei kikötőig akár egy fillérért szállíthatják a kivitelre szánt gabona métermázsáját. Fiumétól pedig Glasgow, Liverpool, Marseille vagy akár Brindisiig az Adria magyar gőzösei járnak. Ezek is az állam szubvenciójából élnek s ha kell, megint csak fillérért szolgálhatják a magyar kivitel. De itt van a Dunán a magyar gőzhajózó társaság is. Ennek a járatai ma még csak az állami kamatgaranciából telnek ki. Mindegy a társaságnak: elviszik ők a tömegáruinkat akár Orsovától is Passauig, Regensburgig egy fillérért métermázsáját. És hasonló befolyása van az államnak az Oderberg felé gravitáló németországi kivitelnek díjszabására.

A kalap-utcai aranyak.

Irta: Krúdy Gyula.

(Ulányomás tilos.)

Öreg belvárosi polgárok tán még emlékeznek arra a legendára, amit hajdanában a régi pestiek meséltek egymásközött a nevezetes Schmotzer Ferdinándról, a bűbájós aranyművesről. A legenda szerint Schmotzernek még ma is kell élnie valahol, miután az ördöggel úgy egyezett meg, hogy mindaddig fiatal ember marad, — ha száz esztendeig is, — míg olyan asszonyra, leányra talál, aki ellen nem tud állni az arany, szerelem és fiatalság varázsának. Az ördög egy zivataros éjszakán meglátogatta Schmotzert és megkötötte a szerződést, az ördög barátságosan megveregette a vállát az aranyművesnek: «Lesz aranyad, fiatalságod, tiéd lesz a világ. Szerencsés kópé vagy. Csak az erényes asszonyoktól óvakodj!»

Mi igaz, mi nem igaz a legendából, nehéz volna kitalálni. Schmotzernek szürke köpenye — amit az ördög ajándékozott neki, — talán még ma is bolyong a régi sikátorokban. A történet, amelyet a rejtélyes aranyművesről egy régi asszonyi naplóban feljegyezve találtam, így hangzik:

I.

Abban az időben a Schmotzerek voltak a leggazdagabb pesti polgárok. A Kalap-utcában — amelyre alig emlékezünk, — egy kis sárga, félemeletes házban zsákokban állott az arany- és ezüstpénz. A Dunán gabonás-hajók jártak, az armádiának bakancsot szállítottak, de pénzt kölcsön senkinek nem adtak, szóval tiszteletreméltó alapja volt gazdagságuknak. Kétten voltak fivérek, a meglehetősen

tésig hasonlók egymáshoz, egyszerre házasodtak, elvevén vagyonos polgárleányokat. Az asszonyok közös konyhán főztek és elragadtatással dicsérték egymás főztjét, az üzletek szépen sikerültek. Olyan boldog emberek nem laktak sehol, mint a kalap-utcai sárgaházban, amelynek zártkinti ablakait esténként vastálakkal zárták be: tán, hogy a boldogság ki ne repüljön? . . . Boldogság? A világon nincs teljes boldogság és így Schmotzeréknél sem volt az. Hiányzott valami, ami a városvégi kunyhók legkisebbjében is volt: a gyermek. Az első esztendő végén a fivérek jókedvűen néztek össze: — egyszerre tartanánk a keresztelőt, — mondták vigán, — ha már volna . . . A második esztendő végén fejüket esztendőben és semmit se szóltak. A harmadik esztendőben az egyik fivér szemrehányólag mormogta: «Te volnál a fiatalabb, Ferdinánd!» Ferdinánd szomorúan felelt: «Az én feleségem beteges, de a tiéd egészséges, mint a makk! . . .» Később már nem is beszéltek hangosan a dolgról, csak titkon emlegették azt, aki nincs. «Minek dolgozol annyit, Péter?» kérdezte gúnyosan Ferdinánd. Az asszonyok között apró csetepaték voltak napirenden. Egy idős, lomha kereskedő járt el néha a fivérekhez. Az egyik asszony egyszer szivesen fogadta. A másik napokig emlegette a sógorasszony mosolyát. «Helyedben fiatalokra kacsintgatnék!» — szólt epésen.

Repültek az évek. A Schmotzer-házba dült a vagyon, de az aranyzsákoknak senki se örült. Miután takarékos, puritán emberek voltak, nem tudtak a pénzzel mit csinálni. Egyszer elsüllyedt egy gabonahajójuk a Vaskapunál. Péter vállat vont: «hadd fogyjon a vagyon. Nekem már úgy se lehet utódom,

akire hagyhatnám.» Ferdinánd erre az asztalra csapott: «hohó, bátya, azért nem szórjuk a pénzt a szélbe. Itt vagyok még én is!»

Csodák mindig voltak. Ferdinánd volt a fiatalabb, de a gölya ajtót tévesztett tiz esztendő után. Péter felesége apró holmikot kezdett varrogatni és kis foltok támadtak az arcán . . . Péter könyezve gondolt a bekövetkező nagy eseményre és alapítványt tett a barátoknál. Ferdinánd megadással borult a bátyja nyakába: «hiába tagadnám, Péter, irigyellek . . . Félek, hogy nem fogom szeretni a gyermekeket, akinek második megkeresene, hogy legyenek.» A felesége meg bezárkózott a szobájába és elkeseredésében megbetegedett. Péterné ápolására sietett, de az asszony kiküldte: «menj ki, — rebegette, — mert gonosz indulatokkal van tele szívem» A kis jövevény, aki már utban volt, nagy háboruságot készült okozni a csendes sárgaházban. De a sors, aki mindig a Schmotzerek kezére dolgozott, elküldte egyik fekete kutyáját Pestre, — a kolerát. Az idősebb Schmotzer és Ferdinánd felesége egyszerre kapták meg a ragályt és néhány nap alatt elpusztultak benne. A házban ketten maradtak: Ferdinánd és Péterné. Ferdinánd azt mondta a síró asszonynak: «az Isten akarta így. Én leszek az apja a bátyám gyermekének! Ugy fogom szeretni, mintha az enyém lenne, arra megesküszöm!» A kis jövevény minden nap közelebb jött az égtől a föld felé. Egy zuzmarás téli éjszakán sirva megjött. Fiucska volt és Ferdinánd azt sajnálta, hogy a budai ágyuk nem szólalnak meg. Péterné, szegény, aki eleget tett kötelességének, amelyet a Schmotzer-házzal szemben elvállalt, a reggelt már csak haldokolva érte meg. Ferdinánd felsóhajtott: «helyette is fo-

gom szeretni!» A szívében azonban nem nyomhatta el az átviharzó boldog gondolatot, hogy a gyermek im most már egészen az övé.

Az egynapos gyermek mozdulatlanul feküdt bölcsőjében. A Ferenc-rendiek templomában misét mondott egy vén barát a kis Schmotzer érdekében, hogy a harcban, amelyet az angyal az ördöggel viv minden ujszülött bölcsője felett, az angyal legyen a győztes. A barát nagyon öreg volt, nagyon álmos volt, Schmotzer Ferdinánd boszusan ment haza a templomból: «Nem csodálnám, — mormogta — ha semmi foganatja sem volna a misének!»

II.

Ugorjunk át huszonöt esztendőre. Az olvasónak ez mindegy lehet, hisz nem jár az semmi fáradtsággal. Legfeljebb a mesélő kedvű író szomorkodhatik, hogy nem mondja el részletesen egy érdekes fiatal ember gyermekkorát.

Ferdinánd, — aki, mint a legtöbb korabeli ifju, vándorbottal a kezében megjárta Németországot, Párist, Hollandiát, tanulván mindenütt egyetmást a híres ötvösöktől, miután ehez a foglalkozáshoz volt kedve — eltemette már a nagybátyját és a kalap-utcai kis sárgaházban egyedül éledegelt az aranyzsákok között. Csöndes, egyszerű fiatal ember volt, olyan szelid, mint egy leány. A bolthajtásos szobában, ahol még az édesanyja virágainak az illata érzett, szorgalmasan forrasztotta az aranyat és mindenféle bohókás figurákat formált színaranyból. Így legjobban a szamarat szerette megmintázni és az aranytallérokban mindennap kidobott egyet az utcára, az ablakai alá és kíváncsian leste, hogy vajjon ki fogja megtalálni. Az aranytalléroknak csakhamar híre támadt. A sötét kis Kalap-utcában népvándorlás volt reggelenként. Ugyan ki ne szeretne aranypénzt találni az utcán, amiért csak le kell hajolni? A népség között arról

suttogtak, hogy valami jó tündér veszít el mindennap egy aranyat a Kalap-utcán, a polgárok pedig fejcsóválva mormogták: ugyancsak gazdag ember lehet az a lyukas zsebű járókelő! Ferdinándra persze nem gondolt senki. Szorgalmas, takarékos fiatal embernek ismerték. Ugyan ki tenne fel róla olyan bolondságot, hogy az ablakon szórja ki a pénzt?

Hónapokig tartott már az aranytallér mindennapi megjelenése a Kalap-utca kövezetén. Olykor még az öreg polgármester is arra sétált és lehajtott fejjel piszkálta botjával a köveket. A külvárosok söpredéke pedig valószínűleg megszállva tartotta a környéket. Reggeltől estig separták a Kalap-utcát. Aki megtalálta az aranypénzt, hallgatva tovább ment. Szerencséjével csak napok múlva mert dicsekedni. De ha csak ennyiben volna. A négylábon kuszó utcagyerekek között a legdivatosabb dámák is elsétáltak nevetgélve. Mosolygó szép szemüket az utca köveire szögezték. Hát-ha?... A szelid Ferdinánd az ablak mellől vidáman nézte a kalap-utcai spektakulumot. Néha — különösen, ha már hajnalban megtalálta valaki az aranyat, amelyet éjjel szokott elveszíteni — kedve jött, hogy újabb aranyat vessen a nép közé. De bölcs mérséklettel mindig visszatartotta magát.

Tavaszi idő járt akkor. Langyos szél fujt a Duna felől a sötét, kis sikátorokba, az ablakok nyitva voltak és délelőttönként az egész város elsétált a kis sárga ház előtt. A szelid Ferdinánd az ablakba könyökölve, látta a fehérarcu, divatos ruhájú dámákat elsuhanni maga előtt. A szívében olykor melegség cikázott keresztül és nagyot sóhajtott. Ha lett volna valaki bizalmas barátja, ennek tán megmondta volna szíve vágyát, de nem igen volt senkije. Különösen Csermelyné, a vén prókátor fiatal felesége kísértette éjjel és nappal. Éjjel álmában, nappal pedig az ablakai alatt. Csermelyné

már korán reggel végigment a Kalap-utcán és mindig figyelmesen kereste a legendás aranytallért.

Egy reggel, midőn a csócselék üldözőbe vett egy meztlábás suhancot, aki elég ostoba volt kérkedni az aranypénzzel, amelyre egy sarokban rátalált, Csermelyné sóhajtván nézett a csócselék után, mely az utca végén kergette a kincstalálót. Ekkor hirtelen aranycsengést hallott maga körül. Egy marék körmöci arany hullott rá a magasból és a sárga csikók nagyokat ugrottak körülötte. Az asszony nem volt rest. Elfogdosta a csikókat, — s míg a földről szedegette a tallérokat, felpillantott. Az ablakban ott állt a szelid Schmotzer Ferdinánd és lángbaborult arccal nézte a térdeplő Csermelyné. Az asszony elmosolyodott és körülnézett. Üres volt az utca; felugrott és a kezével intett Ferdinándnak. Köszönet volt az, vagy hívogatás. Ferdinánd az utóbbinak vélte és mikor Csermelyné tovább ment, csendesen utána lopózott.

A Dunaparton megállt az asszony, bevárta Ferdinándot.

— Ön dobálja az aranyakat? — kérdezte és mosolygott.

Ferdinánd bólintott.

— Miért tesz ilyen furcsákat? — firtatta Csermelyné.

— Eleget gyűjtöttek az apám! Valamivel kell szórakozni — felelt Ferdinánd. — Ha tudná, hogyan unatkozom néha!...

Az asszony elgondolkozott:

— Igaza lehet... A városban mindenki a kalap-utcai aranyakról beszél. A kapitány már öröket akar felállítani.

Ferdinánd sápadtan nézett az asszony arcába:

— Ön akkor is megtalálhatja az aranypénzeket — nálam.

Az asszony a budai hegyekre bámult. Fi-

tos orra volt és hamis szeme. Mind a kettő mosolygott.

— Valóságos tündérmese — rebegte elfogódva.

Titkon végigmérte Ferdinándot tetőtől-talpig. Nyurga, sovány legény volt, szőke kis bajszu, ábrándos szemű. Szürke köpenyeg lógott a nyakában, ha az ember nem tudná, hogy tündér, valami szegény diáknak nézné.

— Talán megkeresem magát, — felelt az asszony és sebesen tovább ment.

Az utja természetesen legjobb barátnőjéhez vezette, a csinos Simonicsnéhoz, akinek férje híres volt fukarságáról. A két asszony mit beszélt ezen a napon, azt nem igen lehet tudni. Valószínűleg azt, amit egy hét mulva minden asszony tudott, még a budai részeken is. A kapitány nem állított öröket a Kalap-utcába, de az aranyak mégis elmaradoztak az utca kövezetéről. A kincskeresők hiába keresgéltek az utcán, a csócselék, amely tanyát vert a környéken, lázadni kezdett és a verekedések mindennaposok lettek. A városi drabantok végre szétzavarták a söpredék népet és újra csend lett az utcában.

III.

Miről voltak hírek a kalap-utcai aranyak? — Arról, hogy mindegyikbe egy lópatkó alaku jegy volt préselve. Ha az ördögöt lehetett volna összeköttetésbe hozni az aranyakkal, könnyű mód lett volna rá. Hisz lába patkójának nyomát belevészte a körmöci csikókba. De az ördögöt ilyenkor nem szokás emlegetni, mert az emberek azt hiszik, hogy az aranyak a tündérektől valók. Pedig bizony az ördögtől valók voltak azok a lópatkós aranyak! Az aranymives Ferdinánd, pusztá szeszélyességéből, megjegyzett minden pénzdarabot. Talán kíváncsi volt, vajjon visszakerül-e valamelyik

hozzá az aranyai közül, amelyek egyszer elhagyták a sárgaházat?

A jótékony tündér, aki eddig az aranyakat elveszítette a Kalap-utcában, elköltözött a tájról. A kalap-utcai aranyak rossz hírű pénzdarabok kezdtek lenni Pesten. Asszonyok sutogták, férfiak meghallották, tovább adták; minden lópatkós aranyhoz egy-egy asszonynak, lánynak az erénye fűződik. Mi volt igaz a pletykából? Talán semmi sem volt igaz, annyi azonban bekövetkezett, hogy a lópatkós aranyak egyszerre eltűntek a városból. Akinek volt, eldugta, mint általában az aranypénzzel szokás, jobb időre, ha elfelejtik a pletykát. Simonics, a gazdag hajós válópört indított a felesége ellen, mert lópatkós aranyakat találtak nála...

A polgárok szörnyűködtek. Schmotzer Ferdinánd négylovas hintón járt a városban és az országgyűlési követekkel tivornyázott, akik akkoriban éppen Budán mulattak. A vig megyei urak dárídói kiforgatták valójából a szelíd Ferdinándot; vagy talán nem is a követek forgatták ki, hanem azok, akiknek a lópatkós aranyakat ajándékozta?... Az állatketreceknek páholyából tapsolt és dijakat tűzött a mérsáros-kutyák számára, amelyek legelsőknek lefogták a bikát...

A lópatkós aranyak egyre fel-felbukkantak. De csak ideig-óráig. Senki sem adta ki kezéből az aranyakat. Hisz az ördög lábnyoma volt rajtuk...

IV.

Történt, hogy a városi drabantok egy éjszaka a Kalap-utcában elfogtak egy lefátyolozott arcú asszonyt, aki lámpás nélkül surrant el a házak mellett.

A városházára kísérték legott, bár az asszony nagyon ellenkezett. A világos szobában a drabantok őrmestere felszólította az asszonyt, vegye le fátyolát. Az asszony ellen-

kezett. Az őrmester intésére két drabant megragadta, ebben a pillanatban egy marék arany gurult a földre az asszony ruhájából. Az őrmester felvett egy aranyat. Az aranyon rajta volt a rejtelmes patkó jele.

Az asszonyról letépték a fátyolt és a drabantok előtt ott állott Mayer Istvánné, a híres törvénybíró Mayernek a felesége.

Az őrmester vakarta a fejét.

— Hüh, — mormogta, — agyoncsap a törvénybíró ur.

— Gazemberek, ereszszétek el az asszonyt! — kiáltotta a drabantokra, akik még mindig fogták az asszony karjait.

Az asszony szabadnak érezvén magát, egy pillanat alatt kiugrott az ajtón.

De az aranyak ott maradtak. Azokat másnap át lehetett adni jogos tulajdonosuknak, a törvénybíróénak. Az őrmester bekopogtatott tehát Mayernéhez és szépen a kezébe akarta csusztatni az aranyakat, hanem abban a pillanatban akkora csattanás érte az arcát, hogy szikrázott bele a szeme.

E perceben lépett a szobába Mayer Sámuel, a híres törvénybíró.

— Miért bántod ezt az embert? — kérdezte feleségétől.

Az asszony készen volt a felelettel:

— Mert megtámadott az éjjel és elfogott, mint egy utcai nőt, mikor a sógorasszonytól jöttem hazafelé. Lámpásomat elfujta a szél, cselédem megijedt és elfutott a sötétben, midőn a drabantok rámtámadtak.

Az őrmester erre a marék aranyat — az asztalra öntötte.

— Ezt a városházán felejtette éjjel a tekintetes asszony. Hazahoztam.

Mayer Sámuel elsápadt.

— Hisz ezek az aranyak az ördög aranyai, — dadogta nagy felindulással.

Az asszony térdre vetette magát.

— Bevallok mindent drága férjem
Éjjel, amint jövének, Schmotzer Ferdinánddal találkozánk. Az aranymives boros volt talán, mert megállított és erővel a zsebembe dugta az aranypénzeket.

Hitte-e Mayer a felesége vallomását? Nem tudom.

Mint igazságszerető ember, törvény elé idézte Schmotzer Ferdinándot. A titokzatos aranyakat a városi pénztárnál deponálta. A városi pénztáros abban az időben Sáder Márton volt, a híres ötvös. Alig hogy kezébe vette az aranyakat, csakhamar észrevette rajtuk, hogy nem egyebek azok roppant ügyes hamisítványoknál. Rézből voltak a híres aranyak...

Schmotzer Ferdinándot erre a felfedezésre elfogták, börtönbe csukták. A bíróság vallatta az aranyak felől és az aranymives vallott is:

— Takarékos ember vagyok, azért sajnáltam igazi aranypénzt adni. Meg aztán nem is lett volna annyi aranyam, amennyire szükségem lett volna. Ahány asszony van ebben a városban, az mind marékszámba vitte tőlem az aranyat. Vértett a szívem a sok szép csikóért. Rézből és ólomból aranyat csináltam tehát, amint azt egy nagy hollandi mestertől tanultam; és patkós jellel azért láttam el a pénzeket, hogy senki se merje felváltani. Másrészt meg, hogy tévedésbe ne jöjjenek magam

A bíróság kemény büntetést mért a hamisítóra, de az börtönéből megszökött. Bizonyosan olyan aranyat adott őreinek, amelyekről hiányzott a patkós jel.

A híres kalap-utcai aranyakat jó ideig emlegették a régi pestiek és nagyanyáink sokáig gyanakodva szokták volt megforgatni a kezükbe kerülő aranypénzeket: nincs-e rajtuk valami jel? A legenda csak Mayernét kiméli, miután ő miatta jutott bajba a huncut aranymives.